

Case Study: Goriška statistical region/ Intermunicipal area Tolmin, Kobarid, Bovec

Inputs for the Regional Connectivity Working Group

Študija primera: Goriška statistična regija/ Medobčinsko območje Tolmin, Kobarid, Bovec

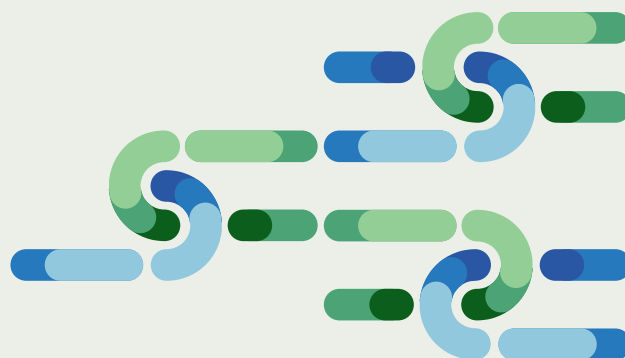
Gradivo za delovno skupino za ekološko povezljivost

Planning and implementing strategic green and blue infrastructure networks for ecological connectivity

Načrtovanje in udejanjanje strateških omrežij zelene in modre infrastrukture za ekološko povezljivost

Reference in AF: D.2.1.2

Navezava na prijavnico: D.2.1.2

Kazalo vsebine

GLOSAR.....	3
EXECUTIVE SUMMARY	6
POVZETEK.....	7
1.1 Uvod.....	8
1.2 Vizija vzpostavljanja ekološke povezljivosti na Območju Alp	9
2 Načrtovanje ekološke povezljivosti v Goriški statistični regiji	11
2.1 Ekološki pomen Goriške statistične regije.....	11
2.2 Obstoječa prizadevanja za ohranjanje narave	11
2.3 Tipologije ovir in nevarnosti za ekološko povezljivost	11
2.4 Cilji ohranjanja in obnavljanja ekološke povezljivosti ter cilji načrtovanja povezav	12
2.5 Načrtovanje ekološke povezljivosti v Goriški statistični regiji	12
2.6 Izvajanje študije primera	17
PRILOGE.....	20

GLOSAR

Zakon o triglavskem narodnem parku:

Divjina

Divjina je območje, kjer potekajo naravni procesi brez kakršnih koli neposrednih vplivov človekovega delovanja.

Krajina

Krajina je bolj ali manj zaokroženo območje, ki ima zaradi značilnosti žive in nežive narave ter človekovega delovanja določeno razporeditev krajinskih struktur in je v prostorskih prvinah izraženo razmerje med človekom in naravo na določenem območju in v določenem času. Osnovni gradniki krajine so prostorske prvine, ki so naravnega ali kulturnega izvora (relief, vode in rastje ter raba tal, poselitveni vzorec, stavbno izročilo, tradicionalna raba zemljišč in posestna struktura, prostorske dominante, vedute in posamezne grajene prvine).

Naravno okolje

Naravno okolje obsega živo in neživo naravo nekega območja, ki ga ni ustvaril človek, nanj pa vpliva, ga oblikuje in uporablja. To so vsa območja zunaj naselij in območij razpršene poselitve, infrastrukturnih objektov državnega ali lokalnega pomena in rudarskih operacij med izvajanjem rudarskih del, ki so določena po predpisih, ki urejajo rudarstvo in načrtovanje prostora, in zunaj nekategoriziranih cest ter drugih prometnih površin, ki so namenjene za vožnjo, ustavljanje in parkiranje po predpisih, ki urejajo ceste in varnost cestnega prometa.

Naselje

Naselje je območje naselja po predpisih, ki urejajo načrtovanje prostora.

Strnjeno naselje

Strnjeno naselje je območje naselja s strnjeno grajenimi stavbami različnih namembnosti s pripadajočimi površinami.

Razpršena poselitev

Razpršena poselitev je tip poselitve po predpisih, ki urejajo načrtovanje prostora.

Zakon o urejanju prostora (ZUrep-3):

Prostor

Prostor je skupek fizičnih struktur na zemeljskem površju in pod njim, ki ga tvorijo poselitvena območja in krajina v medsebojnem prepletanju, ter morje.

Prostorska ureditev

Prostorska ureditev je sklop obstoječih ali usklajeno načrtovanih posegov v prostor in dejavnosti v določenem območju.

Prostorski akt

Prostorski akt je akt, s katerim se opredeljuje prostorski razvoj države, regij in občin (prostorski strateški akt) ter akt, s katerim se načrtujejo prostorske ureditve in določa izvedbena regulacija prostora (prostorski izvedbeni akt).

Prostorski izvedbeni pogoji

Prostorski izvedbeni pogoji so pogoji in rešitve za urbanistično in krajinsko ureditev in oblikovanje naselij in krajine, za umestitev prostorskih ureditev v prostor ter arhitekturno oblikovanje objektov in izvedbo drugih posegov v prostor.

Prostorski razvoj

Prostorski razvoj je usmerjanje človekovih dejavnosti in spreminjanje prostora zaradi razvojnih in varstvenih interesov.

Prostorsko načrtovanje

Prostorsko načrtovanje je kontinuirana interdisciplinarna dejavnost, s katero se z dogovarjanjem in usklajevanjem med udeleženci urejanja prostora na strateški ravni načrtuje prostorski razvoj, na izvedbeni pa se načrtujejo prostorske ureditve in določa izvedbena regulacija prostora; prostorsko načrtovanje se udejanja z izdelavo in pripravo prostorskih aktov ter postopki državnega prostorskega načrtovanja.

Zeleni sistem

Zeleni sistem je celovito načrtovan sistem varstva in razvoja zelenih površin in drugih naravnih in ustvarjenih struktur v prostoru, ki se med sabo funkcionalno povezujejo in dopolnjujejo; namenjen je zagotavljanju kakovostnega življenjskega okolja ter uresničevanju socialnih, okoljskih, ekoloških, podnebnih, gospodarskih, kulturnih, strukturnih in oblikovnih funkcij na ravni naselij, regije in države; z njim načrtujemo tudi zeleno infrastrukturo.

Zeleni sistem naselja

Zeleni sistem naselja je načrtovan za območje naselja s povezavami z zaledjem in vključuje zelene površine naselja.

Zeleni sistem regije

Zeleni sistem regije je načrtovan za območje regije kot omrežje raznolikih, regionalno pomembnih in medsebojno funkcionalno povezanih območij, ki lahko vključujejo odprti prostor z zelenimi, vodnimi in obvodnimi površinami, rekreacijska in varovana območja ter območja, pomembna za ekološko povezljivost.

Zelene površine

Zelene površine so površine v poselitvenem območju z določeno mero naravnosti (npr. parki, mestni gozdovi, zelenje ob vodnih površinah, zelenice, drevoredi, zelenje ob ulicah in cestah, rekreacijske površine, otroška igrišča, pokopališča, vrtovi ipd.) in posamezne naravne fizične strukture v tem območju (npr. drevesa in druga vegetacija), in sicer ne glede na lastnino, funkcijo ali lego v prostoru.

Zakon o ohranjanju narave:

Ekosistem

Ekosistem je funkcionalna celota življenjskega prostora (biotop) in življenjske združbe (biocenoza), katerega sestavine so v dinamičnem ravnovesju.

Habitat

Habitat (življenjski prostor) je s specifičnimi neživimi in živimi dejavniki opredeljen prostor vrste oziroma geografsko opredeljen prostor osebka ali populacije vrste.

EXECUTIVE SUMMARY

Ecological connectivity enables natural processes such as gene flow, migration and dispersal of plants and animals, and is key to the long-term conservation of species. In Slovenia, legislation addresses ecological connectivity through green systems in regions and settlements, especially at the regional spatial planning level, which is only just being introduced. Preparing the background studies (landscape and urban concepts) for the first generation of regional spatial plans is underway and the plans are expected to be completed by the end of 2026 (<https://www.rrc-kp.si/prva-generacija-regionalnih-prostorskih-planov-rpp/>). This is a topic that is relatively new in Slovenia, and therefore new expert proposals are welcome because they broaden awareness and knowledge of the importance of ecological connectivity for spatial planning as well as for other important sectors such as environmental protection, forestry, agriculture, water management.

The PlanToConnect project contributes to the development of a comprehensive network of green and blue infrastructure in the Alpine region. The project team will work with stakeholders to develop a planning strategy for ecological connectivity in the Alpine region. The strategy will identify common priority planning areas and a comprehensive set of capacity building instruments (guidelines, tools and a practical training system) for the coordinated conservation/development of priority ecological corridors. The instruments developed will be tested in pilot areas. The focus of the project is to modernize planning systems in the Alpine Region by integrating biodiversity, climate and ecological connectivity issues into spatial planning tools and sectoral policies.

POVZETEK

Ekološka povezljivost omogoča naravne procese, kot so pretok genov, migracije in razširjanje rastlin ter živali, in je ključna za dolgoročno ohranjanje vrst. Zakonodaja v Sloveniji naslavlja ekološko povezljivost z zelenimi sistemi regij in naselij, predvsem na regionalni ravni prostorskega načrtovanja, ki pa se v Sloveniji šele uvaja. Trenutno poteka izdelava strokovnih podlag (krajinskih in urbanističnih zasnov) za prvo generacijo regionalnih prostorskih planov, izdelava planov pa se bo predvidoma zaključila do konca leta 2026 (<https://www.rrc-kp.si/prva-generacija-regionalnih-prostorskih-planov-rpp/>). Gre za temo, ki je v Sloveniji relativno nova in zaradi tega so novi strokovni predlogi dobrodošli, ker širijo zavedanje in znanje o pomenu ekološke povezljivosti za področje prostorskega načrtovanja, pa tudi za druga pomembna sektorska področja, kot na primer za področja varstva okolja, gozdarstva, kmetijstva, upravljanja z vodami.

Namen projekta PlanToConnect je prispevati k razvoju celovitega omrežja zelene in modre infrastrukture v alpskem prostoru. Izvajalci projekta bodo v sodelovanju z deležniki pripravili strategijo načrtovanja za ekološko povezljivost. V strategiji bodo opredeljena skupna prednostna območja in celovit nabor instrumentov za krepitev zmogljivosti (smernice, orodja in sistem praktičnega usposabljanja) za usklajeno ohranjanje/vzpostavljanje prednostnih ekoloških koridorjev. Pripravljeni instrumenti bodo preizkušeni na pilotnih območjih. Poudarek projekta je na posodobitvi sistemov načrtovanja na Območju Alp z vključevanjem vprašanj biotske raznovrstnosti, podnebja in ekološke povezljivosti v orodja prostorskega načrtovanja in sektorske politike.

1.1 Uvod

Izgubo biotske raznovrstnosti lahko delno pripišemo pomanjkanju ustrezne strukturne mreže, ki bi spodbujala povezanost med zavarovanimi območji. Ta koncept je ključnega pomena za ohranjanje biotske raznovrstnosti, saj omogoča migracijo in genski pretok med populacijami. Ko so zavarovana območja izolirana, se lahko vrste soočajo z zmanjšano gensko raznovrstnostjo, kar lahko poveča tveganje za izumrtje zaradi manjših populacijskih velikosti, sorodstvenega križanja in zmanjšane prilagodljivosti na okoljske spremembe.

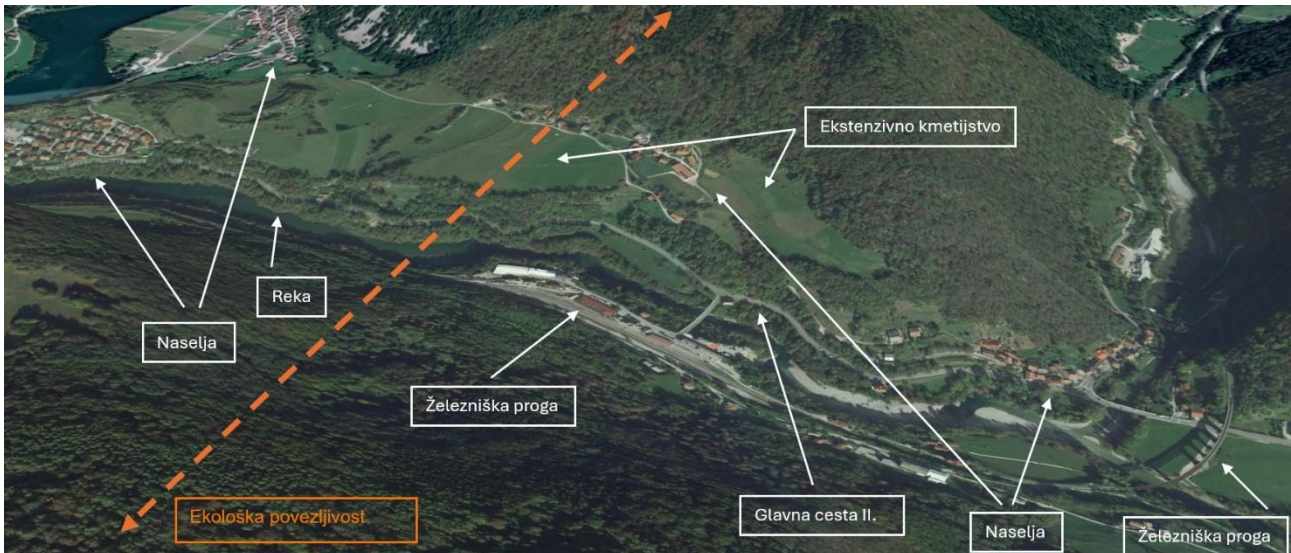
Povezanost med zavarovanimi območji je pomembna saj: (1) omogoča vrstam, da se selijo med različnimi habitati, kar je pomembno za sezonske migracije, iskanje hrane, parjenje in naselitev novih območij; (2) omogoča pretok genov med populacijami, kar zmanjšuje verjetnost genetskih bolezni in povečuje prilagodljivost vrst; (3) ekološki koridorji kot so rečni sistemi, gozdni pasovi in druge naravne poti omogočajo premikanje živali in rastlinskih vrst med zavarovanimi območji.

Zaradi umanjkanja ekoloških koridorjev prihaja do: (1) fragmentacije habitatov, kar vodi do nastanka manjših, izoliranih populacij, ki so bolj občutljive na izumrtje; (2) zmanjšane genske raznovrstnosti, ker se izolirane populacije ne morejo genetsko mešati z drugimi populacijami, kar posledično vodi do manjše genetske raznovrstnosti; (3) omejenih možnosti prilagajanja, ker manjša genska raznovrstnost zmanjšuje sposobnost vrst, da se prilagodijo spremembam v okolju, kot so podnebne spremembe ali pojav novih plenilcev.

Za izboljšanje ekološke povezljivosti je potrebno: (1) vzpostaviti ekološke koridorje, s katerimi bi ohranili ali ustvarili naravne povezave, ki povezujejo med seboj zavarovana območja in območja NATURA 2000; (2) zmanjšati fragmentacijo prostora z omejevanjem razvoja netrajnostnih gospodarskih dejavnosti, ki povzročajo razdrobljenost habitatov; (3) razviti sistem celovitega načrtovanja z integracijo ohranjanja biotske raznovrstnosti v prostorsko načrtovanje in razvojne politike; (4) za dolgoročno ohranitev biotske raznovrstnosti in odpornost ekosistemov na spremembe je nujno tudi spodbujanje povezanosti med zavarovanimi območji.

Pilotno območje Goriške statistične regije je zelo raznoliko kar zadeva potencialne ovire pri vzpostavljanju ekološke povezljivosti med zavarovanimi območji in območji NATURA 2000. Severni del pilotnega območja, ki ga v precejšnji meri pokriva območje Triglavskega narodnega parka in območja NATURA 2000 in za katerega je značilna redka poselitev in manj razvita prometna infrastruktura, je precej manj fragmentiran kot južni del – predvsem območje Vipavske doline – v katerem predvsem hitra cesta predstavlja močno oviro za vzpostavljanje ekološke povezljivosti med zavarovanimi območji. To se nazorno vidi iz Slik 1 in 2.

Slika 1: Blaga fragmentacija prostora kot prehodna ovira za vzpostavitev ekološke povezljivosti v severnem delu pilotnega območja Goriške statistične regije

Slika 2: Izrazita fragmentacija prostora kot močna ovira za vzpostavitev ekološke povezljivosti v južnem delu pilotnega območja Goriške statistične regije

1.2 Vizija vzpostavljanja ekološke povezljivosti na Območju Alp

Delo na projektu PlanToConnect se je pričelo oktobra 2022. V projektu poteka načrtovanje ekoloških omrežij na pilotnih območjih. Pri tem se uporablja znanje in izkušnje, pridobljene v projektu, kakor tudi iz že zaključenih projektov, kot so ALPBIONET2030, OpenSpaceAlps in DinAlpConnect. Projekt bo prispeval k razvoju celovitega omrežja zelene in modre infrastrukture v alpskem prostoru. Izvajalci projekta bodo v sodelovanju z deležniki pripravili strategijo načrtovanja za ekološko povezljivost. V strategiji bodo opredeljena skupna

prednostna območja načrtovanja in celovit nabor instrumentov za krepitev zmogljivosti (smernice, orodja in sistem praktičnega usposabljanja) za usklajeno ohranjanje/vzpostavljanje prednostnih ekoloških koridorjev. Pripravljeni instrumenti bodo preizkušeni na pilotnih območjih. Poudarek projekta je na posodobitvi sistemov načrtovanja na Območju Alp z vključevanjem vprašanj biotske raznovrstnosti, podnebja in ekološke povezljivosti v orodja prostorskega načrtovanja in sektorske politike. V projektu bo vzpostavljena transnacionalna delovna skupina, ki bo prispevala k boljši prenosljivosti rezultatov projekta in njihovi trajnosti po zaključku projekta. Sodelovanje z organi Alpske konvencije in akcijskimi skupinami EUSALP bo povečalo pomen rezultatov projekta in olajšalo njihovo razširjanje.

Projekt sledi priporočilom skupnega dokumenta EUSALP za prostorsko načrtovanje, ki se nanašajo na omrežja zelene in modre infrastrukture ter ekološko povezanost in celovito ekološko omrežje, tudi v čezmejni razsežnosti. Z obravnavo povezljivosti in vzpostavitve koridorjev/omrežja projekt prispeva k ciljem varovanja, ohranjanja in krepitev naravnega kapitala EU na področju politike "Ohranjanje in varovanje biotske raznovrstnosti". Zlasti prispeva k uresničevanju cilja 2 "ohranjanje in obnavljanje ekosistemov" iz strategije EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030 in neposredno podpira uresničevanje strategije EU za zeleno infrastrukturo. Projekt prispeva k uresničevanju prednostne naloge "zdravo okolje" in zlasti cilja razvoja rešitev, ki temeljijo na naravi, ter omrežij zelene in modre infrastrukture, ki povezujejo ekosisteme in zavarovana območja pri prostorskem načrtovanju.

2 Načrtovanje ekološke povezljivosti v Goriški statistični regiji

2.1 Ekološki pomen Goriške statistične regije

Goriška statistična regija je ena od dvanajstih statističnih regij Slovenije. Nahaja se na zahodu države ob meji z Italijo. Regijo zaznamujejo Julijske Alpe, reka Soča in Vipavska dolina z razvitim kmetijstvom in vinogradništvom. Večino hribovitega prostora regije pokrivajo gozdovi, najbolj severni del pa zajema gorski svet (delno nad gozdno mejo in brez sklenjenega rastlinskega pokrova; skalovito površje). Največje urbano središče je Nova Gorica. Goriška regija obsega 11,5 % površine Slovenije in je približno enako velika kot osrednjeslovenska, vendar ima skoraj petkrat manj prebivalcev. Regija je med redkeje poseljenimi, saj na kvadratnem kilometru povprečno živi 51 prebivalcev (<https://www.stat.si/obcine/sl/Region/Index/11>).

Regija je bila izbrana zaradi prisotnosti večjih zavarovanih območij (Triglavski narodni park, krajinski park Zgornja Idrija, območje Natura 2000, južni obronki Trnovskega gozda ipd.) in ohranjanja povezav med njimi. Večina prostora je potencialno dobro prehodna, obstajajo pa posamezne ovire, npr. avtocesta in pomembnejše prometnice, reke, ki predstavljajo oviro ekološki povezljivosti, ter potencialne grožnje zmanjševanju ekološke povezljivosti, kot so umeščanje sončnih elektrarn v krajini, širitev in intenzifikacija turizma, širjenje poselitve oz. spajanje naselij brez ohranjanja vmesnih "zelenih klinov".

2.2 Obstoječa prizadevanja za ohranjanje narave

Cilj je povezati oziroma ohraniti dobro povezanost območij Nature 2000 v regiji (Julijske Alpe, Pokljuka, Trnovski gozd – Nanos, Banjšice (travišča), Blegoš, Porezen, Ratitovec, Cerkno – Zakriž, Dolina Branice idr.) in povezav z območji Natura 2000 izven regije (Kraj, Javorniki – Snežnik, Ljubljansko barje, Polhograjsko hribovje idr.) ter zavarovanih območij, kot sta Triglavski narodni park in krajinski park Zgornja Idrija (vir podatkov: <https://www.naravovarstveni-atlas.si/web/profile.aspx?id=N2K@ZRSVNJ>).

Cilj je tudi ohraniti povezanost habitatov prosto živečih živali, zlasti živali v gozdnih habitatih (povezanost med večjimi gozdnimi kompleksi). Uporabljena metodologija ni specifična za posamezne vrste, temveč podpira splošno povezanost, ki je potrebna za ohranjanje prostoživečih vrst, ki uporabljajo takšne koridorje za prehajanje med habitatami/populacijami. Vrste vključujejo jelenjad, srnjad, divje prašiče, medvede in velike zveri. Z ohranjanjem gozdnih koridorjev v razdrobljenih pokrajinah se povezljivost ohranja tudi za druge, manjše vrste, ki jim taki gozdovi prav tako lahko zagotavljajo življenjski prostor.

2.3 Tipologije ovir in nevarnosti za ekološko povezljivost

Na podlagi pregleda koridorjev in prostorskih podatkov za območje so bile ugotovljene:

- (1) naravne bariere za ekološko povezljivost: reka/ozka in strma rečna dolina, strma pobočja, odprti prostor oz. kmetijske površine večjih površin brez mejic ali gozdnih zaplat (stopalnih kamnov);
- (2) grajene/povzročene bariere: prometne ceste, železnica, naselja, daljnovodi, območja golosekov (odpravljanje posledic ujm), turistična območja (turistična naselja, kampi, glampingi, smučišča) in poti (planinske, kolesarske), vodne pregrade (jezovi), vodna zajetja (umetna, npr. za zasneževanje, za HE);
- (3) potencialne bariere: sončne elektrarne v krajini (ograjene), vetrne elektrarne.

2.4 Cilji ohranjanja in obnavljanja ekološke povezljivosti ter cilji načrtovanja povezav

Na podlagi terenskega ogleda pilotnega območja in ogledov dobrih praks v Sloveniji in v tujini so predlagane rešitve oz. dobre prakse:

- (1) zagotavljanje dodatnih prehodov pod avtocestami in drugimi prometno obremenjenimi cestami – izkoriščanje lastnosti terena, npr. kjer je izveden viadukt se zagotavlja ekološka povezljivost brez drugih motenj (človekove dejavnosti) pod temi prometnicami;
- (2) izvedba dodatnih zelenih mostov (nad avtocestami);
- (3) zagotavljanje mirnih območij brez motenj (človekove dejavnosti) v območjih med naselji; s pomočjo prostorskega načrtovanja se zagotavlja, da se naselja ne stikajo med seboj (npr. nastajanje pasov poselitve ob cestah). Ohranjanje zelenih cezur med naselji;
- (4) izvedba sončnih elektrarn v krajini ob upoštevanju ugotovljenih ali potencialnih koridorjev za gibanje prostoživečih vrst (umeščanje na način, ki predstavlja čim manjšo motnjo za povezljivost).

2.5 Načrtovanje ekološke povezljivosti v Goriški statistični regiji

(1) Nacionalni dokumenti (zakoni, strategije), ki vključujejo načrtovanje in izvajanje omrežja zelene infrastrukture

Krovni zakon: **Zakon o urejanju prostora ZUreP-3** (Uradni list RS, št. 199/21 in 18/23)

- Zakon (30. odstavek) določa pomembna izhodišča, ki jih je treba upoštevati pri načrtovanju javnih prostorov v naseljih, med njimi tudi zeleni sistem, ki se izenačuje s povezljivostjo zelenih in grajenih odprtih površin: 2) Pri načrtovanju in razmeščanju območij javnih površin v ureditvenem območju naselja upoštevajo: (...) - zeleni sistemi oziroma povezljivost zelenih in grajenih odprtih površin v naselju in zunaj naselij, vključno s pešpotmi in kolesarskimi potmi (...).

- Zakon (3 člen) definira (pojmem) zeleni sistem kot:

(58. odstavek) zeleni sistem je celovito načrtovan sistem varstva in razvoja zelenih površin in drugih naravnih in ustvarjenih struktur v prostoru, ki se med sabo funkcionalno povezujejo in dopolnjujejo; namenjen je zagotavljanju kakovostnega življenjskega okolja ter uresničevanju socialnih, okoljskih, ekoloških, podnebnih, gospodarskih, kulturnih, strukturnih in oblikovnih funkcij na ravni naselij, regije in države; z njim načrtujemo tudi zeleno infrastrukturo;

(59. odstavek) zeleni sistem naselja je načrtovan za območje naselja s povezavami z zaledjem in vključuje zelene površine naselja;

(60. odstavek) zeleni sistem regije je načrtovan za območje regije kot omrežje raznolikih, regionalno pomembnih in medsebojno funkcionalno povezanih območij, ki lahko vključujejo odprti prostor z zelenimi, vodnimi in obvodnimi površinami, rekreacijska in varovana območja ter območja, pomembna za ekološko povezljivost;

- Zakon (65. odstavek) določa, da je treba pripraviti krajinsko zasnovo (kot strokovno podlago) v primeru načrtovanih posegov v prostor, ki bi lahko vplivali na krajino, zeleni sistem itd.

- Zakon (67. odstavek) opredeljuje krajinsko zasnovo kot obvezno strokovno podlago za pripravo regionalnega prostorskega načrta in občinskega prostorskega načrta. Krajinska zasnova je osnova za usmerjanje razvoja in zaščite na določenih področjih (dragocenih ali pod različnimi pritiski).

Kot obvezna strokovna podlaga za pripravo regionalnega prostorskega plana ali občinskega prostorskega plana se za posamezna krajinsko zaokrožena območja izdelata krajinska zasnova, če:

- so v območju predvidene prostorske ureditve, ki bi lahko pomembno vplivale na krajino, zeleni sistem, kulturno dediščino, ohranjanje narave, varstvo kmetijskih zemljišč, varstvo gozdov in trajnostno rabo drugih naravnih virov ali prepoznavne značilnosti prostora, ali če gre za sanacijo razvrednotenega območja;

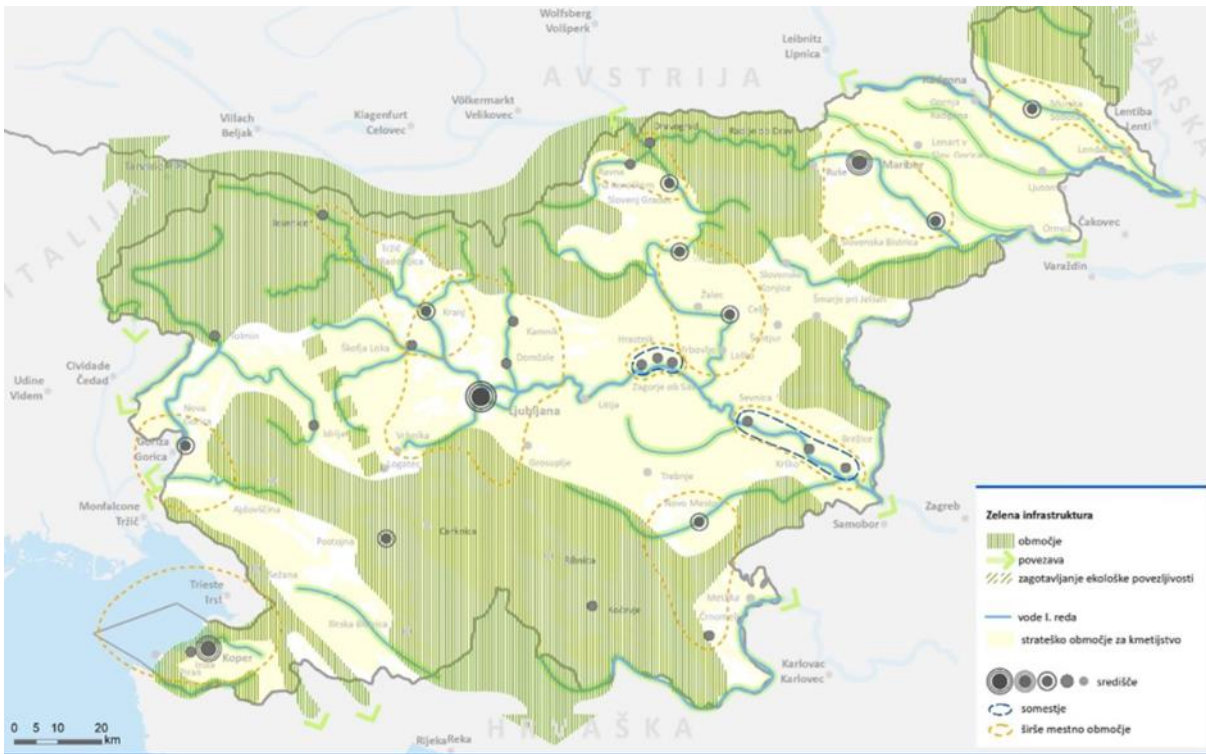
- se v območju pojavljajo nasprotujoči si interesi v zvezi z rabo prostora.

Zelena infrastruktura (kot pojem) je vključena oz. opredeljena v **ReSPR50 (Resolucija o strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050; 2023)**

* (37) Zelena infrastruktura je strateško zasnovano in upravljano omrežje naravnih in polnaravnih območij ter povezav med njimi. Na kopnem vključuje zelene in vodne krajinske prvine ter zelene površine naselij. Na obalnem območju vključuje morje in dele obale. Z zeleno infrastrukturo zagotavljamo ohranjanje biotske raznovrstnosti in doseganje ciljev na področju ohranjanja narave, povečevanje odpornosti prostora na podnebne spremembe, izboljšanje delovanja ekosistemov, zagotavljanje koristi za prebivalstvo, še posebej z vidika zdravja, varnosti, kakovosti bivanja, ter krepitev prostorske identitete. Z zeleno infrastrukturo zagotavljamo koristi tudi za gospodarstvo, še posebej na področju ohranjanja in obnavljanja naravnih virov. Zelena infrastruktura povezuje urbana in podeželska območja ter morje in

obalo z zaledjem. Zelena infrastruktura se na regionalni ravni načrtuje z zelenimi sistemi regij, na lokalni pa z zelenimi sistemi naselij.

*(38) Zeleni sistem je celovito načrtovan sistem varstva in razvoja zelenih površin in drugih naravnih in ustvarjenih struktur v prostoru, ki se med sabo funkcionalno povezujejo in dopolnjujejo. Namenjen je zagotavljanju kakovostnega življenjskega okolja ter uresničevanju socialnih, okoljskih, ekoloških, podnebnih, gospodarskih, kulturnih, strukturnih in oblikovnih funkcij na ravni naselij, regije in države.

Slika 3: Zasnova zelene infrastrukture na nacionalni ravni (ReSPRS50, 2023)

ReSPRS kot ključni izziv (za prostorsko načrtovanje) omenja izgubo ohranjene narave, biotske raznovrstnosti in krajine:

*(8) Naravna ohranjenost, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost se zmanjšujejo. Večji del Slovenije obsegata naravna in kulturna krajina, ki ju oblikuje preplet gozdov, vodotokov in vodnih zemljišč, sveta nad gozdno mejo, kmetijskih zemljišč in naselij. Visoka stopnja ohranjenosti naravnih procesov omogoča raznovrstne ekosistemске storitve, ki jih družba potrebuje za zdravo in kakovostno življenje. Ključni izzivi na tem področju so povečanje odpornosti naravnih ekosistemov na podnebne spremembe, ohranitev in izboljšanje stanja naravno ohranjenih območij, ohranitev obsega in proizvodne sposobnosti kmetijskih tal, skrb za ohranjanje krajinske pestrosti, izboljšanje preskrbljenosti s svežim zrakom na urbanih območjih (a tudi zagotavljanje, da se ta ne poslabša na podeželju), varstvo in ohranjanje vodnih virov s poudarkom na zagotavljanju kakovostne pitne vode ter preudarna raba

naravnih virov. Poseben izziv so zavarovana območja in usposobljenost prebivalstva na teh območjih, da bi naravne vrednote, biotsko raznovrstnost, krajino in kulturno dediščino odločneje uporabili za trajnostni lokalni razvoj. Izziv je tudi preprečitev nadaljnje fragmentacije krajine, zlasti v nižinskih predelih in na območjih pomembne infrastrukture, predvsem zaradi okrepitve učinkovite ekološke povezanosti kot osnove za okoljske ekosistemske storitve, ter ohranjanja krajinskih značilnosti, ki so pomembne za biotsko raznovrstnost in pestrost krajine.

Neformalni dokument: **Usmeritve ReSPRS50 za regionalne prostorske plane**, dostopen na:

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MNVP/Dokumenti/Prostor_regionalno/Usmeritve_za_izvajanje_SPRS_2050_do_2030_na_regionalni_ravni.pdf opredeljuje zeleni sistem kot: Zeleni sistem regije ima na regionalni ravni strateško vlogo kot načrtovani sistem (zeleni sistem razvojne regije) funkcionalno povezanih heterogenih krajinskih območij, ki dolgoročno omogoča naravne procese za zdrav, varen, privlačen, podnebno odporen in večfunkcionalen prostor v razvojni regiji, na katero se navezujejo zeleni sistemi naselij in zeleni sistemi v sosednjih območjih.

Na nacionalni ravni je pomemben dokument »**Koridorji za zagotavljanje povezljivosti gozdnih habitatov**« Zavoda za gozdove Slovenije.

Zavod za gozdove Slovenije je razvil metodologijo za določitev koridorjev za gibanje prostoživečih vrst med zaokroženimi gozdnimi kompleksi (opredeljenih je bilo 13 gozdnih kompleksov) na nacionalni ravni. Predlagani koridorji se od leta 2023 uporabljajo kot strokovna podlaga in obvezno izhodišče za prostorsko načrtovanje pri vsakem postopku sprejemanja ali spremembe prostorskih načrtov (občinskih, regionalnih ali nacionalnih), kjer je zahtevano mnenje (ali pogoji) o združljivosti posegov (po Zakonu o urejanju prostora). Dokument je pravno zavezujoč (zakonodajni okvir) in se ga uporablja na vseh ravneh prostorskega načrtovanja.

Cilj ekoloških koridorjev je ohraniti povezanost življenjskih okolij za divje živali, zlasti gozdnih okolij (povezanost med večjimi gozdnimi kompleksi). Uporabljena metodologija ni specifična za posamezne vrste, temveč podpira splošno povezanost, ki je potrebna za ohranjanje živalskih vrst, ki uporabljajo takšne koridorje za premikanje med okolji/populacijami. Med vrste spadajo jeleni, divji prašiči in veliki plenilci. Z ohranjanjem gozdnih koridorjev v fragmentiranih okoljih oz. krajini se ohranja tudi povezanost za druge, manjše vrste, za katere takšni gozdovi prav tako predstavljajo življenjsko okolje.

(2) Regionalna raven - Usmeritve za zasnovo zelenega sistema za Goriško regijo (Usmeritve ReSPRS50 za regionalne prostorske plane, 2023)

Ogrodje zelenega sistema Goriške razvojne regije tvori primarna rečna mreža Soče, Vipave in Idrijce s pritoki ter povezan sistem območij Natura 2000. Na območje razvojne regije delno ali v celoti sega prek 30 takih območij, med drugimi: Julijske Alpe, Trnovski gozd, Nanos, Kras, Dolina Branice, Kobariški Stol, Planja, Breginjski kot, Dolina Vipave. Na območjih Natura 2000 se zagotovijo razmere za ohranjanje ugodnega stanja habitatov. Zagotavlja se

ekološko povezljivost zelenega sistema regije, bodisi z ohranitvijo obstoječih krajinskih prvin ali njihovo ponovno vzpostavitev.

V razvojni regiji so ekološko in krajinsko posebej pomembni robovi kraških planot Trnovskega gozda ter pobočja in robovi Sabotina, Matajurja in Kobariškega Stola, predela med Bovcem in Podbrdom, Kanina in Rombona ter Mangarta, ter druga visokogorska območja, ki predstavljajo občutljiva območja za ujede in se jih ohranja kot odprti prostor. Prav tako so pomembne odprte površine med Krasom in Banjšicami ter Vipavskimi Brdi in Trnovskim gozdom.

V urbanih naseljih se koristi možnosti mešane rabe kmetijskih in gozdnih površin za rekreacijske namene. V regionalnem prostorskem planu se zagotovi prostorsko povezanost zelenega sistema regije s podobnimi območji na čezmejni ravni (npr. visokogorski in dolinski predeli ob meji z Italijo) ter usklajevanje zelenega sistema regije s sosednjimi razvojnimi regijami Gorenjsko, Osrednjeslovensko in Obalno-kraško.

Kot izhaja iz zgornjih usmeritev, se v načrtovanje zelenega sistema na ravni regij vključuje: območja ohranjanja narave, natančneje Natura 2000 in ekološko pomembna območja (EPO), glavne reke s pritoki, robove kraških planot (ki imajo večinoma tudi varstveni status) ter druga visokogorska območja in planote. Poleg tega so v urbanih naseljih in v njihovi bližini pomembne tudi površine z mešano rabo ali prepletom gozda in kmetijskih površin.

Za potrebe priprave zelenega sistema je zato nujno vključevanje vsebin (usmeritve in podatki) s področij: varstva narave, kmetijstva, gozdarstva, urejanja vodotokov (ARSO, Vode); z namenom ugotovitve morebitnih preprek ali "groženj" pa tudi področja prometne infrastrukture, energetike, turizma in razvoja poselitve.

(3) Načrtovalski proces

Glede na strateška določila ReSPR50 se zelena infrastruktura načrtuje **na regionalni ravni** z "regionalnim zelenim sistemom", na lokalni ravni pa z "zelenim sistemom (določenega mesta ali naselja)".

Zaradi odsotnosti regionalnega načrtovanja do leta 2023 ni primerov na regionalni ravni. Prvi regionalni načrti, vključno z regionalnimi zelenimi sistemi, bi morali biti predloženi po letu 2024. Trenutno so v pripravi strokovne podlage in sicer splošna strokovna podlaga, v kateri se na podlagi analize stanja v prostoru in razvojnih potreb določijo usmeritve za razvoj poselitve, razvoja v krajini in gospodarske javne infrastrukture (za vsako regijo ena); kasneje bo sledila priprava urbanističnih zasnov in krajinskih zasnov (več za vsako regijo; odvisno od problematik in prostorskih specifik vsake regije).

Na lokalni ravni (v okviru občinskih prostorskih načrtov) so primeri zelo različni. Večina večjih mest ima opredeljen zeleni sistem v občinskem prostorskem načrtu (OPN) ali vsaj kot eno od vsebin v okviru strokovne podlage za OPN – urbanistične zasnove določenega mesta. Zeleni sistem se načrtuje kot omrežje ali posamezne sestavine javnih odprtih in zelenih površin. Pri načrtovanju se ne upoštevajo načela zelene in modre infrastrukture, zato večfunkcionalnost teh površin večinoma ni obravnavana oz. načrtovana.

2.6 Izvajanje študije primera

Pilotno območje:

- Goriška statistična regija (širše pilotno območje)
- Medobčinsko območje Tolmin, Kobarid, Bovec (ožje pilotno območje)
- Občini Cerčno in Idrija (v kasnejših fazah)

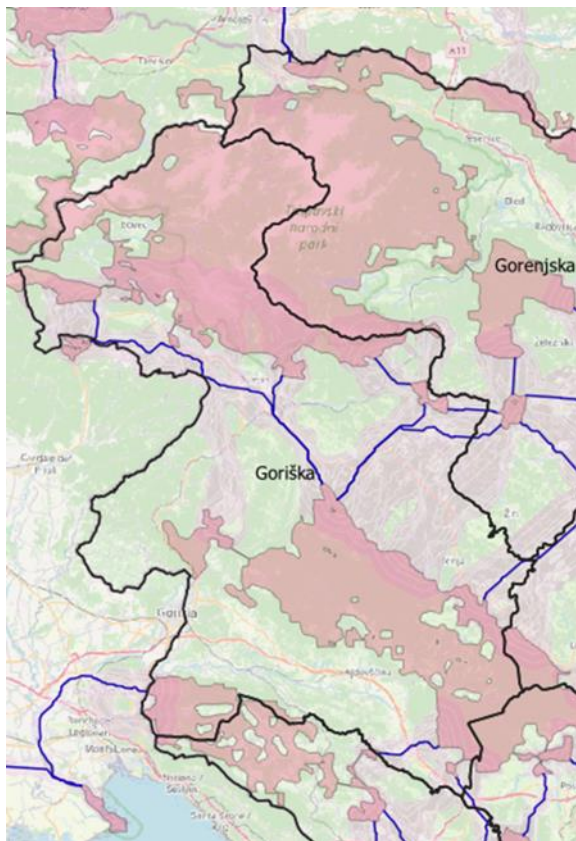
Namen študije primera:

- Informiranje in ozaveščanje o pomenu ekološke povezljivosti. V aktivnosti bodo vključeni deležniki na regionalni ravni in v občinah.
- Preveritev koridorjev ekološke povezljivosti, pripravljenih za območje EUSALP, na ravni Goriške statistične regije ter dopolnitev (občinski plani in drugi dokumenti). Končni rezultat/gradiva bodo pripravljena kot (možna) strokovna osnova za regionalni prostorski plan.
- Razdelava predloga koridorjev ekološke povezljivosti za medobčinsko območje Tolmin, Kobarid, Bovec, podrobna umestitev v prostor ob upoštevanju vsebin veljavnih občinskih prostorskih planov in drugih izvedbenih prostorskih dokumentov, ki obravnavajo področje zelenih sistemov in druge z njimi povezane rabe prostora (kmetijstvo, gozdarstvo, rekreacija, turizem, vodno gospodarstvo) in strokovnih podlag. Končni rezultat/gradiva bodo pripravljena kot možna strokovna podlaga za občinske prostorske plane in medobčinske plane.

Metode dela:

- Priprava gradiv po korakih (prijavnica projekta): značilnosti načrtovanja ekološke povezljivosti na državni, regionalni in lokalni ravni; upravljalna orodja za vključevanje deležnikov v načrtovanje in izvedbo ukrepov za ekološko povezljivost ter v upravljanje omrežij; zasnova omrežja za ekološko povezljivost za pilotno območje; možni vplivi umeščanja infrastrukture za pridobivanje energije iz obnovljivih virov in drugih večjih posegov v prostor na ekološko povezljivost; vključevanje omrežij za ekološko povezljivost v instrumente (prostorskega) načrtovanja.
- Izvedba sestankov in delavnic z deležniki z regionalne in lokalne ravni za preverjanje in dopolnitev pripravljenih gradiv.
- Predstavitve rezultatov dela na pilotnem območju širši javnosti.

Slika 4: Predlog koridorjev ekološke poveztljivosti, pripravljen v okviru projekta PlanToConnect

Dodatni vidik je povezovanje v širšem prostoru in z aktivnostmi študije primera, ki poteka na čezmejnem območju Triglavskega narodnega parka, parka Dobratsch v Avstriji in parka Prealpi Giulie v Italiji. Za pilotno območje je zadolžen partner projekta PlanToConnect E.C.O. iz Celovca. Načrtovane skupne aktivnosti zajemajo delavnice in vzpostavitev trajnejših oblik čezmejnega povezovanja na področju ekološke poveztljivosti.

Viri:

1. Zakon o ohranjanju narave (ZON)
(<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1600>)
2. Program upravljanja območij NATURA 2000 za obdobje 2023–2028
(<https://natura2000.gov.si/natura-2000/life-ip-natura-si/pun-2023-2028/>)
3. Načrt upravljanja Triglavskega narodnega parka 2016–2025 (<https://www.tnp.si/sl/javni-zavod/uprava/nacrt-upravljanja-tnp/>)
4. Načrt upravljanja krajinskega parka Zgornja Idrija 2022-2031 (<https://www.geopark-idrija.si/wp-content/uploads/2023/07/nacrt-upravljanja-KPZI-2022-2031.pdf>)

Seznam slik:

Slika 1: Blaga fragmentacija prostora kot prehodna ovira za vzpostavitev ekološke povezljivosti v severnem delu pilotnega območja Goriške statistične regije

Slika 2: Izrazita fragmentacija prostora kot močna ovira za vzpostavitev ekološke povezljivosti v južnem delu pilotnega območja Goriške statistične regije

Slika 3: Zasnova zelene infrastrukture na nacionalni ravni (ReSPRS50, 2023)

Slika 4: Predlog koridorjev ekološke povezljivosti, pripravljen v okviru projekta PlanToConnect

PRILOGE

Priloga 1: Deležniki

Občine Goriške statistične regije: Ajdovščina, Bovec, Brda, Cerknjo, Idrija, Kanal, Kobarid, Miren-Kostanjevica, Nova Gorica, Renče-Vogrsko, Šempeter-Vrtojba, Tolmin, Vipava

Medobčinsko območje Tolmin, Kobarid, Bovec

Regionalne razvojne agencije: Posoški razvojni center, Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija d.o.o., RRA SEVERNE PRIMORSKE d.o.o. Nova Gorica, RRA ROD Ajdovščina

Zavarovana območja: Triglavski narodni park, Krajinski park Zgornja Idrija,

Ministrstva: Ministrstvo za naravne vire in prostor - Direktorat za naravo, Ministrstvo za naravne vire in prostor - Direktorat za prostor in graditev

Univerza: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo,

Predstavniki sektorjev: Zavod za gozdove Slovenije, Zavod RS za varstvo narave, Zavod Za gozdove Slovenije – Območna enota Tolmin, Direkcija za vode, Urad za upravljanje z vodami, Sektor območja Soče, Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica

Nevladne organizacije: Planinska zveza Slovenije, Umanotera, CIPRA Slovenija

Projektantske organizacije iz regije: LOCUS

Report title

Case Study: Goriška statistical region/Intermunicipal area Tolmin, Kobarid, Bovec

Author(s)

Damjana Gantar, Andrej Gulič, Sergeja Praper Gulič, Urban Planning Institute of the Republic of Slovenia, Trnovski pristan 2, 1000 Ljubljana / damjanab@uirs.si, andrejg@uirs.si, sergejap@uirs.si

Layout

Damjana Gantar, Andrej Gulič, Sergeja Praper Gulič, Urban Planning Institute of the Republic of Slovenia

April 2024

